

O artık Bediüzzaman

İnziva, en güzel mânevî irtifa kazanma vesilesiydi.

Molla Said'in inzivaya çekilmekten maksadı zikirle, evradla ruhen tekâmül ederken, tefekkür ve temâşâ ile idrakini genişletmek; Kamusu Okyanus'u ezberleyerek de ilmini, irfanını, tefekkürünü terennüm etme kabiliyeti kazanmaktı.

Orada geçen beş altı aylık zaman içinde bu hedeflerine büyük ölçüde ulaştı. Arapça büyük bir lûgat olan Kamus'u, Sin harfine kadar ezberledi. Kubbenin önündeki karıncaların yaşayışlarından 'çalışkanlık, yardımlaşma, vazifeşinaslık, intizam' gibi cumhuriyeti tedâî ettiren içtimaî dersler aldı.

Karıncaların bu fitrî hasletlerine mükâfâten yemeğinin tanelerini onlara verirken, kendisi bedenem yemeğin suyu ile iktifa etti, ama ruhen mânevî gıdalarla beslenerek mânevîyât büyükleri ile âlem-i misâlde sık sık görüşüp hemhâl olacak uhrevî merhaleler kazandı.

Nitekim, ilk fillî irşad vazifesini de, orada yaptığı mânevî mükâlemelerde 'hocam' dediği ve Bağdat'a gidip türbesini ziyaret etmek istediği Abdulkadir Geylânî'den aldı.

"Miran Aşireti Reisi Mustafa Paşa yine âsîleşti. Ahâliye zulmediyor. Git onu hidayete dâvet et. Zulümden vazgeçip namaz kılmasını söyle. Şayet seni dinlemezse onu öldür."

Aslında Mustafa Paşa gibi Hamidiye Alaylarının kumandanı ve büyük bir aşiretin reisi olan iri yarı, zalim bir adama karşı on beş, on altı yaşlarında bir çocuğun yapacağı bir iş değildi bu.

Fakat madem ki emir Abdulkadir Geylanî gibi tasarrufu devam eden kerâmet ehli büyük bir zâttan gelmişti, muhatabı da ilmi ve cesareti ile iştihar eden Meşhur Molla Said'di, o iş behemehal yapılırdı.

Bu hâlet-i ruhiye içinde hareket eden Molla Said, 1894 yılı yazında vuku bulan bu gaybî tavziften sonra hemen hazırlandı. Mustafa Paşanın karşısına derviş kıyafeti içinde çıkmak sözünün tesirini azaltacağından, aşiret ağalarına mahsus bir elbise diktirip giyindi, gümüş saplı hançerini taktı, kılıcını kuşandı ve aşiretin yaylasına doğru yola çıktı.

Yaylaya vardığında, aşiret subayına kendisini tanıtarak maksadını anlatıp Paşa ile görüşmek istediğini söyledi ve birlikte Paşanın çadırına gittiler. Mustafa Paşanın orada olmadığını görünce kılıcını çıkarıp çadırın direğine astı ve döşeğin üzerine oturup beklemeye başladı.

Paşa geldiği zaman herkes saygıyla ayağa kalktığı hâlde o kalkmadı. Bu harekete kızan Paşa onun Molla Said isminde bir hoca olduğunu öğrenince niçin geldiğini sordu. O da meseleyi anlatıp tebliğini yaptı.

Daha bıyığı bile terlememiş bir çocuğun karşısında böylesine pervasız hareket etmesine kızan Paşa sinirlerini yatıştırmak için dışarı çıkıp biraz dolaştı ve tekrar niçin geldiğini sordu.

“Ya zulmü bırakıp namaza başlayacaksın, ya da seni öldüreceğim” dedi.

Paşa direkte asılı duran kılıcı gösterip küçümseyen bir tavır takınarak “Bu pis kılıçla mı?” diye sorunca Molla Said kılıç gibi sert ve keskin bir cevapla mukabele etti:

“Kılıç kesmez, el keser...”

Karşısındaki delikanlının tavır, hareket ve sözlerinden, zekâsının ve ilminin kılıcından daha işlek olduğunu anlayan Mustafa Paşa, onu âlimleri ile münâzarâyâ dâvet etti.

Molla Said bu dâveti kabul edince, âlimleri yenemediği takdirde kendisini nehre atmakla tehdit etti. O bütün âlimleri yenmek gibi bir iddiada bulunmadı, ona da kendisini nehre atamayacağını hatırlattı.

Ardından, münâzarâyı kazandığı takdirde, sözünde durmazsa kendisini öldürmek için bir mavzer vermesini söyledi. Paşa bunları kabul edince birlikte Cizre’ye hareket ettiler.

Saatler süren yolculuk sırasında birbirleriyle pek konuşmadılar. Molla Said, Dicle Nehri kenarındaki Bani Hanı’nda toplanan âlimlerin yanına vardığında, ilimlerinden şüphe etmediği için onlara soru sormayacağını, ama soracakları sorulara cevap vereceğini söyledi.

Münâzarâ usûllerine pek uymayan bu teklife şaşırان âlimler zor soru sorma telâşıyla kitap karıştırırken çaylarını içmeyi bile unuttular. Molla Said, kendinden emin olmanın rahatlığıyla onların çaylarını da içerken sordukları kırk kadar soruyu cevaplandırdı.

Bir soruya yanlış cevap verdiği hâlde âlimlerin fark etmediğini, Said’in hatasını anlayınca cevabın doğrusunu söylediğini, âlimlerin o zaman tam olarak mağlûbiyeti kabul ettiklerini gören Paşa, zulümden vazgeçip namaza başlayacağına söz verdi, ona da bir mavzer hediye etti.

O seneyi Cizre’de medresede dersler, camilerde vaazlar vererek geçiren Molla Said, tekrar zulmetmeye başlayan Mustafa Paşayı şiddetli bir şekilde ikaz etti. Paşanın oğlu Abdülkerim Beyin, babası adına özür dileyerek bir süre onunla görüşmemesini istemesi üzerine maceralı bir yolculuktan sonra çölü geçerek 1895 yılında Nusaybin üzerinden Mardin’e geldi.

Şeyh Eyub Ensarî Efendinin konağında misafir olarak kalan Molla Said, bir yandan Şehide Camii’nde halka dersler verirken, diğer yandan âlimlerle münâzarâlar yapıp şehrin ileri gelenlerinin ilmî ve fikrî sohbetlerine katıldı.

Kendisi için bir nev’î siyasî intibah vesilesi olan o sohbetlerde, Cemaleddin Efganî’nin talebesi ile ve Sünusî Tarikatine mensup dervişle tanıştı. Onlardan kendi mesleklerinin yanı sıra İslâm âleminin durumu ve İttihad-ı İslâm hareketi hakkında da bilgi aldı.

Umumiyetle şehrin ileri gelenlerinin konaklarında yapılan ve değişik fikre, düşünceye, harekete mensup kişilerin katıldığı sohbetlerde, Osmanlı Devletinin siyaset hayatına ve içtimaî yaşayışına yeni giren meşrûtiyet, hürriyet gibi mefhumlar tartışılırdı.

Meşrûtiyeti, ‘Başkalarına zarar vermeden her istediğini yapma hürriyeti’ şeklinde tarif eden askerler, memurlar ve mektepliler hararetle müdafaa ederken medrese ve tekke mensupları şeriat adına karşı çıktıklarından aralarında şiddetli tartışmalar oluyordu.

Bu münâkaşalara müdahil olmadan önce meşrûtiyet ve hürriyet hakkında bilgi sahibi olmak isteyen Molla Said, bu maksatla aralarında Namık Kemal’in hürriyet fikrini işlediği Rüya adlı eserinin de bulunduğu çeşitli kitaplar okuyunca tartışan tarafların hürriyeti tam anlamadığını fark etti.

Bunun üzerine bazı sohbetlerde hürriyetin; bir insana, her istediğini, her zaman yapma hakkı vermediğini, bu harekete şeriat adına karşı çıkmanın da doğru olmadığını anlattı.

“Meşrûtiyetin ruhu şeriattır, hayatını da ondan alır. İnsanın hürriyeti Allah’a ibadeti netice verir. İman ne kadar mükemmel olursa, hürriyet o kadar iyi parlar. Asr-ı Saadet buna en güzel örnektir” diyerek hürriyet hareketine şeriat adına sahip çıktı.

Molla Said’in bu gibi mâkul izahları, Hüseyin Çelebi Paşa gibi mutedil mizaçlı insanlar tarafından takdir edilirken mollalar ve mektepliler, bu kanaatleri tartışmak yerine taraftarlarını ona karşı kışkırtmaya çalıştılar.

Buna mukabil, o da cesur birkaç hamle ile onları korkutup caydırma cihetine gitti. Mollaların saldırmak için fırsat kolladıkları günlerden birinde arkadaşı Kasım’la birlikte Ulu Cami’nin minaresine çıktı.

Onların oraya saklandıklarını zannederek caminin etrafını saran mollalar, yüksekliğinden dolayı müezzinlerin bile çıkmaya çekindikleri minarenin şerefesinin korkulukları üzerine çıkan Molla Said’in kollarını açarak gezinmeye başladığını görünce korkup kaçtılar.

Bu sayede o tehlikeyi savuşturan Molla Said, Mardin sokaklarında devriye gezen zaptiyelerin de katıldığı ve birinin yaralandığı bir başka hadiseye de karışınca mutasarrıf Selânikli Mehmed Enis Efendi tarafından Bitlis’e sürgün edildi.

Molla Said’i iyi tanıyan ve pek çok cesur hareketine şahit olan jandarmalar, giderken kaçmasından korktukları için onu bir ata bindirdiler, ayaklarına palanga vurup ellerine kelepçe takarak yola çıktılar.

Suçsuz olduğuna inanmasına rağmen hakkında verilen karardan da, kendine yapılan muameleden de pek müteessir olmayan Molla Said, bir süre gittikten sonra namaz vakti girince jandarmalara namaz kılacağını söyleyerek palangayı açıp kelepçeyi çözmelerini istedi.

Bu talebin kaçmak için bahane olmasından endişe eden jandarmalar kelepçeyi açmayınca onun, “Namazın kerâmetidir” dediği fevkalâde bir hâl vuku buldu ve kelepçe açıldı, palanga çözüldü. Molla Said de hiçbir şey olmamış gibi sükûnet içinde gidip abdestini aldı, namazını kıldı ve jandarmaların yanına gelip onları tekrar takmalarını istedi.

“Biz şimdiye kadar muhafızınızдық, bundan sonra hizmetkârınız” dedi, hayretler içinde kalan ve önceki hareketlerinden dolayı özür dileyen jandarmalar.

Molla Said, onların bu hareketlerini takdir etmekle birlikte, kendilerine verilen vazifeyi tam olarak yerine getirmelerini isteyince, tekrar kelepçeyi takıp bukağıyı bağladılar ve yola o şartlarda devam ettiler.

Molla Said, silâhlı jandarmalar eşliğinde elleri ve ayakları bağlı olarak iki yıl kadar önce sürgün edildiği Bitlis’e vardığında Vali Ömer Paşa onu çok iyi karşıladı ve evinde misafir etti.

Paşanın konağında kendisine tahsis ettiği odada kalmaya başlayan Molla Said, ilme, san’ata, edebiyata âşinâ olan Paşanın zengin kütüphânesinden de faydalanarak hem eski bilgilerini tazeleyip ezberlediği kitapları tekrarladı, hem de yeni bilgiler öğrenip kitaplar ezberledi.

Yaşı itibariyle henüz reşid sayılmasına rağmen, kendisi İslâm’ın emirlerine hassasiyetle riayet ederken, dînen günah sayılan hâl ve hareketlerin alenen yapılmasına, yapanın kim olduğuna bakmadan şiddetle karşı çıktı.

Bir gün valinin bazı memurlarla birlikte içki içtiğini haber alınca, silâhını alıp onların bulunduğu yere gitti. İçkinin haram olduğunu ifade eden âyet ve hadisleri hatırlattıktan sonra, ağır ifadeler kullanarak derhal işreti bırakmaları gerektiğini söyledi.

Bu hareket, belki kendisine saygısızlık gerekçesiyle cezalandırılabilirdi, ancak onun valinin nazarındaki itibarını daha da arttırdı. Hiç itiraz etmeden oradan ayrılan Ömer Paşa sonra onu makamına çağırdı ve kendisini üstad addettiğini söyleyerek konağında ikamete devam etmesini istedi.

Molla Said'in Bitlis'te tekrar iştihar etmesini içine sindiremeyen bazı kişiler, eşi öldüğü için konakta altı kızı ile birlikte yaşayan Paşanın ona duyduğu itimadı sarsmak için muhtemel bazı iddialar ortaya atarak vehmini tahrik ettiler.

Söylenen sözlerin de tesiriyle hiddetle konağa gelen Paşa, Said'in değil kızları ile konuşup görüşmek, onlardan birinin temizlik yapmak için odasına girmesine bile izin vermeyip kovduğunu öğrenince rahatladı.

Molla Said, Bitlis'te kaldığı zaman içinde mahallin büyük lim, meşayih ve hocalarından istifade ederek mantık, sarf, nahiv, tefsir, hadis, fıkıh gibi İslâm dininin temel bilgilerine vukufiyetini arttırdı.

Onlardan biri de Nakşi şeyhi Muhammed Kfrevi Hazretleri idi. Ondan son dersini aldığı günün gecesinde, rüyasında hocasının kendisini çağırdığını görerek uyanan Molla Said; sabahleyin, rüyayı grdüğu vakitte hocasının vefat ettiğini öğrenince, onu son bir defa daha göremediği için üzüldü.

Bu şekilde beş yıl kadar süren bu seyahat ve muvakkat ikametler sırasında pek çok ibretli hadise yaşayan, memleketin perişan hlinin, milletin cehaletinden geldiğini gören, siyası yönden intibaha gelen ve Bediüzzaman sıfatı ile iştihar eden Molla Said, yeni bir hayat merhalesinin eşiğine geldiğini anladı.

Zamana yön verecek bir merhaleydi bu.

Zira o, artık her hli ile Bediüzzaman'dı.